

Ndang o ndang

SEERFER

CE1

Podel

6

Safe

4

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Seereer

Ndang o ndang

Podel 6 Safe 4

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016–2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Taap Cangel

Faafay waa 4

A koy a pi' akaanu 15

O wod-fo-baal 27

Qicir naa o Mbirilaan..... 41

Faafay waa

Nqes nuu refna Bure kaa geenooxaa no don maax xaariitum Juma Fay. Kaa xooyaan, da yoon a ndet ekol. Ndaa xaye koy, Juma jaabee. Bure a jaaxid lool, a dalfo rok no mbind ne. Taaga andtu ke taxna Juma jaabee ye ta xooyan. Nqeeñ maak , bombtu tok ke no mbind den. Taax ke fop a yen. Mbind ne a may kaa yaqooxna. Pasil ne fop a mbokatoox no maax ole no mbind ne a njaaxid lool a feetaa ke yaqooxna. Hee taamaala feene !

Mbañik a layin a Bure, o yoonum oxe ta **xetitna**.

Naaga Juma Fay a lal a den ke a qeñ ale a fi' na mbind den.

Mbañik a baat teen ee:

- Xeća mene soom yaq fee a dayu ?

- Juma a damin no bay a lalin o saax o **janoon** ole no mbind ne.

Ga' aa taax ne kaa **xuuyu** took boo a lanq.

O saax o leng ole no taax ne oxey a waajaa o girdoox.

Baabes kaa ta lay ee, taax ne fop naa maafkeel a **maxatinel**.

Mam nu mbe' u o xoo' wo fo wiin mbind nuun? Kum fañit'ong o fe'iid no mbind'in ?

Juma a layin ee : « waagiim o **gar** yaam o yeng ole fop kaa i mbe' nqafaa foofi le ».

Mbisaan a doona in ee : « xan um **damtiid** a nuun yaa mbind ne jalatineel » .

Neene, yaal saate a xoyit soo a lay maak we fop dom le yen na took faafay we.

Fat i **mbokat** kuu kiin a jegna ndax i mbaag o ndimble a den da ngeenin taax nqas.

A juga kam o xet olaa wiin waa andeerna ne a **turwel** a damteel.

Ndaa pañteer a laya ee xan da ngar a ndam no calel ke.

Xa masonj axe a ndalfo fiisaa me taax nqas ne a sipkeel. Naaga a mbi' u a ndalfo mbaq **fondomanj** fee.

Aparanti ke a leelaa maa muul ake a ndoonkeel.

Mbisaan fee adooxanna masonj ke ten dakooxu o adooxan **jaajal** we.

Naaga a mbi' u a njofnoox no cael ke.

Kam meene, yaa Siga a dalfo xooy a Juma a lulin galaas.

Juma a xot o galaseer ole soo a yoon fa kumax fee o ndeɓ da ndet a **njikik**.

Mbisaan a fool a lay a yaa Siga ee : « jook-a-njal yaam a sumaan ale kaa dom. »

Aparanti ke a ndalfo **mbuuq** ,cer den ke a suma da onjaa.

A ćutangaa a put, da ñootnoox o ndik, soo a **nomtoox** no calel ke.
A keƞ ake xan a mbatnel a mbi' el a muul simoŋ. Abdu o camin Juma
a lay a ba'um ee : « fat a ndokum a tafir fa saal fee. A fi'angaan xan
ta waag o jangaa **lesoŋum** ke na lampa gaas ole. O lampa leene moyu
o leer ole na kaƞaa fa petarol ». No feet olaa, calel ke ndalfo sumbel,
seef fee no masonŋ ke a letin **palanŋ** ne no mbind nqas ne.

Palaŋ fee a mosa lool boo **maak** we fop a yoon teen. Taax ne xan a jeg tok βetik fo **salon** yaaju.

O njaac onquu refna xan a jeg a ndok xooxoodum.

Baajur ke itam xan da njeg a ndok a yaaju laa yoonna fa βogooran.

Kam mbind ne itam xan a jeg xulang xa caac.

Calel ke yutangaa a qeñ waagkatiran o yetin yaam xan a **safik** apaax.

Ñilaan, o βiy saate fee, ten fi'u palaŋ fee no fud o letu ngir o damit βasil neene.

Aysatu a yuug na palan̄ ale, a deetin miñu, a yut a deet caelē ke fi'eena. Ta daay lool no ke daaweena o jal. Tabax ne oxe geenwaa o ndang o ndang. Ndiiki, ta daaw me ta warna o fod. Me ta refna begax ke fo xa palanteer axe mbare o topatoox fo xa kaadar den . Caaci Foode a laamit a Mbañik ee : ndax a teex a ke mbarna o saq bomb le a mbaaga o sipel ?

- Ha 'aa, xaye kay, mbaagkee o mbomb a ndok ale. Xan a cung boo simonj fee a weer, cung itam boo tabax ne a weer. Keene kaa laac mene fo hookom.

O maagum o tew kaa bug a **ndokum** a matir fo ale na ya'umiin.
Ndax a yengangaa sadarkateer me ta fe'aa.

Yaa takusaan a fadna, Mbisaan a jook-a-njal fop no gon yaal mbind ne.
A doon teen ee : **ñootnookyo** boo feet yaam ñaal ne xaye calel ke
foma lool.

Ndax Roog o feet calel ke xan a paangatinel.

Astu fee naa **nan-gilooxaa** a laamit a den ee :

- Mam a mbe'kaa ?

- Xan, i ngembandan a nuun a ndok alaa nu mbe'na boo seeç ne a
mudaa.

Nandkee nena me nu ngen'ina ndaa koy a waaga damlooxel boo
mbind ne yut.

Ndax maaga xan ta **nand** ne na mbind naa i ngen'ina ?

A parante leng a doonin ee, kaa nanditkaa ndok **daat**.

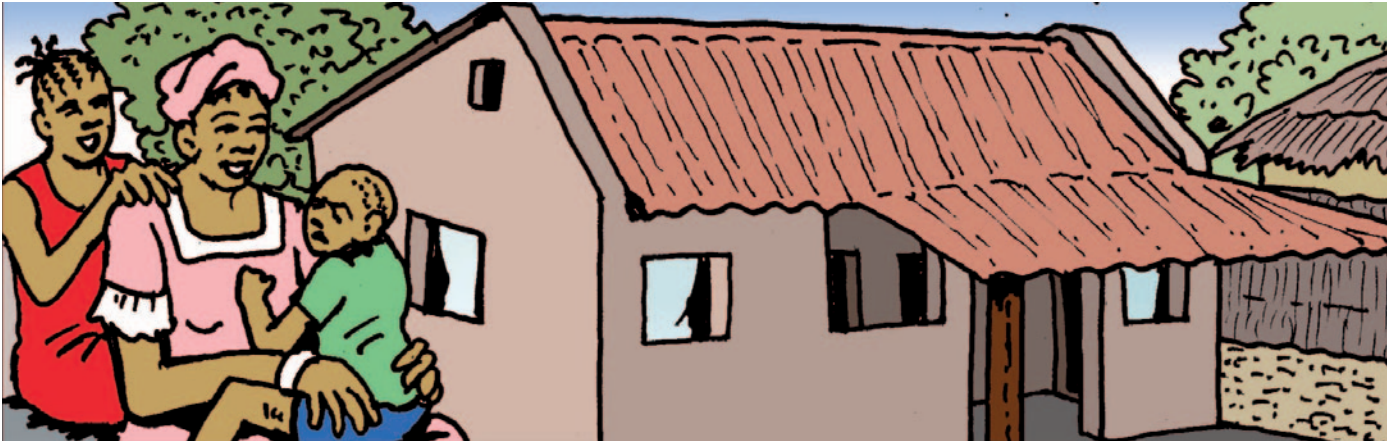
Ndaa itam ke dinguuna refkee birik too refkee simon itam, ndaa a keɓ a refkaa.

A qemband ale jangandkee in o daaw o mayu. Yaa seec' naa a mudkaa, Isaa a geenin calel kaa soo a song **fiif** ne.

Na ndak-fo-ndukax, a ngeennaan boo a ndoon kee naa bombkan.

Yaa da **cutna**, ngir o cogoñ ole xijilkee den, da mbidin a ndok ale fo xa sar.

A felangaa Roog a cung ale miñkee, ndiiki da nqaad no mbind nqas den naa.

Yaal saate a dalfo xooyit **ndiisor**.

A lay wiin waa ee : kene nu mbi'na baa nu mbaasatin, wiin kaa da dimble'raa.

O leng a refangaa na **coono** fat fop a inoox a ndamtin ndax ta yelef no ten.

Saate a fokatangaa nuun kaa nu ndefaa hiib leng, yod'andooraa ndoonandoora.

Foogaam ee, i mbokatangaa a yiif ake fo katan fee kuu i mbugna xan i mbi'in.

Neene juma a lalit o daay o maak , too mbind ne y'utafuulee.

Isaa itam a jook a njal goor we fo rew we ndamna no callel ke.

Laamit Ke

- 1 Taamala fanum yenu took faafay we ?
- 2 Kum Mbisaan a yegu no cerum yaa ta rokna mbind Jumayiin ?
- 3 Ndax wiin mbind Jumayiin a faana fo yiif butu ?
- 4 Ndax wiin we na saate jumayiin a ndama no calel ke ?
- 5 Nam nu nga'tu o ndimle onqe ?

A koy a pi'akaanu

A koy a pi'akaanu

Kom leng, a koy kaa ref o ten soom no tund ole a ñoowaa. Ta woot lool ndaa kaa a koḽ ale saqit, a mos lool.

Tambando fee yaaj taa may xa tim taxar xa pelu taa saf suukar.

A felangaan taa joot no ñofu a ret na koḽ a nequ le ta yookaa.

A bugangaa joot, foofi le jelkee kubayum ndaa ka nadnee fogum, sadee foofi.

Ta yook a ndiif naa na waajaa o yet a ret na koḽ a nequ laa.

Hee, a ndiif mosu jegaa doole too yelef. Andaam ee xan a yoobong lool o bislooxaam na koḽ a nequ laana, ricooxkino.

Pabaan ne geenoox, a yiif ondik sa sogkaa o jaɓ. No ndak-fo-ndukax,
a koy ale dalfo ɗaay a ndiif ale dalfo jootnin na yoobu.

Ndaa ye ta xelkaa fo fudoox, a koy a pi'akaandu le a laamit ndiif
ne ee :

« ndax wo naa saktiidkaxam ? »

A ndiif ale a liit o cok, a wul xoox, ta ref ee jaɓee. Naaga, a koy ale a
fuux. A niip a naf ake na ndiif ale, a mutin boo ta xool.

Haa, ndiiki koy inooxkatiro mene feek a nafof ake saxee.

A koy ale layin ee daawaaxong. Ta dalfo fecaa na tambando fee.

A koy ale daay lool, a fool a sipoox took mangu a ñaamaa na xa tim axe. Ta fool a sipwatin no banaana, a dalfo woqaa a yaxaa. Ta inoor no banaana ne a yen no soraas ne. Ndaa miñee taaga yaam ta giñ too itam bugiran apaax.

Mbi'akaanum a tax ta woqaa a debaa. O fudum ole a may ta yaqaa. Oxe fecaa, a foolaa yaam o daay.

Ndiif ne bofeena o xe dung a sed bee bot. Ta dalfo ret a xoɓatkin maana fanoox fee refna o maad. O maad oxe nan-gilwin ta jaɓ ee a koy ale a fi'a qedu. teen a fuuxu. Fa cafum a taɓu, ta dalfo siip a soɓik a goy me ta moofna a ñaamaa. Ta fadiid duga ndaxar ne a soɓa a koy ale took. Ta falalwin :

« Wo gore'afaru, too baadoole; o fi'anel paax rabid ponu. Ndaa xan o doonel fomu. Mi o maad, simaam ɓasiles da fuudong boo ceec' ne mudaa. A felangaa roog, ga'katiro seeɗ ne. »

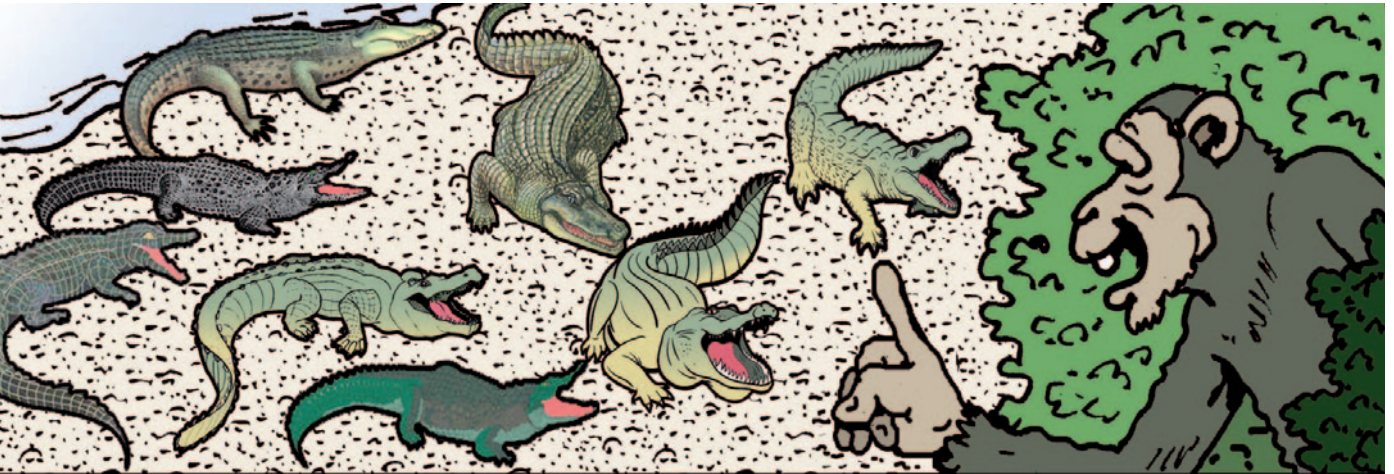

Ye a koy ale nan-gilooxna xa ñuxur axene, a dalfo yeel a doon teen ee :
« Mi o y'axaam ? » Andaam ee a Pabaan ale a layaang ee : « mi soom
refu meen boo ta tax o bug o jikwaam doole, ndaa naxaa xooxof.
Foges fo qaariites o we meen. Too mayu ten a yoon fa mi. O bugangaam
o ñagadil xan da ndamtaam. Reefi no tambando fee o deet xa
tanq'in ake. O waagangaa lim a tang ake xan o and podnum i ndefu.»

Naaga, fanoox a ret na tambando faa a ga'ee a tang a koy a maya maaga lool. Ta dam ee a wara ñoxor fo fañ mayu. Ndaa taxee ta sadar. Naaga fi'u a fokat fasilum fop goor oo rew oo, maak oo xa caac' oo, o leng yoqee. Muu fodoona, o yookaa fanoox ke ngariidaa. A maak, a teb, a magnu.

Yaa koy ale yookna den da ngariidaa, ta xay' boo da matiidaa ta fudoox A lay Fanoox fa maak fee : « Wene soom yoonto ! den bugo da ñoxor fo cambares ke ? »

O maad o maak oxe no fanoox ke, o xe xooyeel Longo, a ref kelfa no fanoox ke fop. a laya ndigil. Ke moy'na yaaj na saate'of, refu ke moy'na o neew na saate 'um. Pasilum waagaand o lim, too wo ßasilof teemeed rek oo.

Naaga, Fanoox fee a fool a layin ee : « teemeed » ! limi den !
o fokatangaa fanoox maak ke fop sax taxkee da may saate 'es fa leng.
Ah! ah! kaaga foogo! A faaxa !

Ndiiki letni ßasilof ne fop mene refuuma no ndaxar neene boo no ndaxar naana um y'ookaa. Um waag o lim a den o leng-oo-leng.

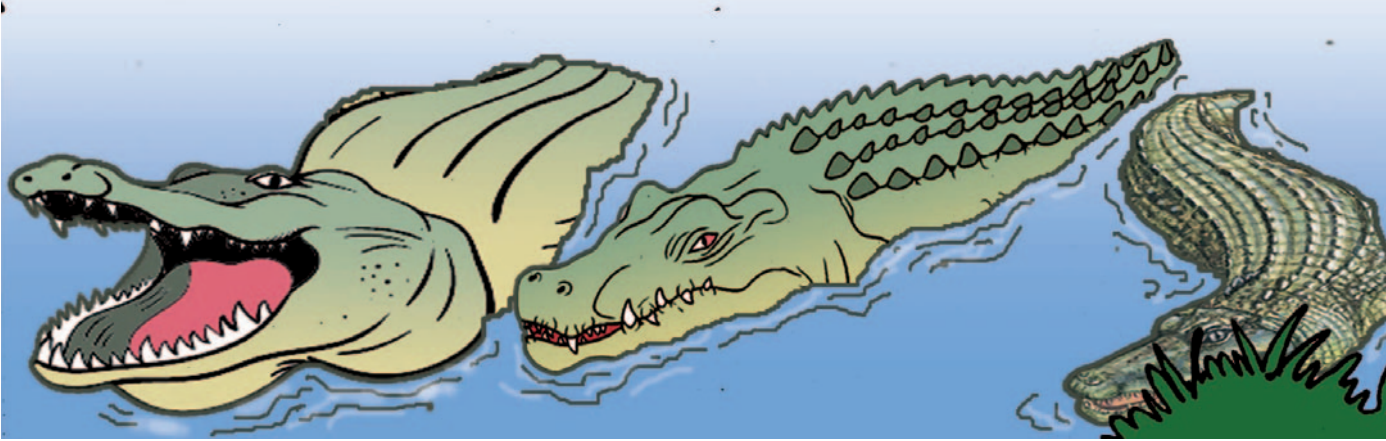

A koy a don ten ee : « a refangaa too ɓasilof ngupu ɓasil ne Longo. Xam lay muu refna ee Longo, motee o maad, yaa ñox ale a fagna.» Naaga fanoox fee a laytu ɓasilum ee da letnoox a ndeepatir. Mu fodoona o yooka den da mbi'ndangin leng. Naaga, a koy ale sipoox no ndaxar ne. A lay ee kaa um bug o lim a den. Naaga fi'u a dal took fanoox fa eetaand fe ee : leng. A baat o sipoox took fa lakas ee fik. A baat o fool ee tadik. A fi'aa neene baa joot.

A koy a pi'akaanu le keene a jalu den. A fi'pexeyum boo fanoox ke ndepatir, ta nyaay took den baa joot.

Ye ta sutooxna, a xeesaa den. A jalaa den a dalfo cirikaa. Ye fanoox ke nqelkaa fo yektu ee kaa naxel, goy a fi' a pooland xa tadaq a sutoox. Naaga fi'u a rok a koβ. A mo'a den mir. Fanoox ke yoq meen a andee kaa naxel. Ndeysaan a Ndiif ne maaga andtu ee βasil ne fanoox ndabdinwantiran.

Keene taxu boo, na pe'ake i ndefna, oleng bugatee o fi' paax. A nanda nen o xuu rawnoona paax ta rabdong paryu. Ga'i Pabaan ale tedaanga fee ta fi'anna a koy ale fo ke a koy ale rabduuna. Ndiiki daal adna fee doma. kuu o fi'aa fat roog a tax. O maad oxe no fanoox ke a fi'a mosu. Pasilum oo yoqee a cinj. Ndaa o xe da ndeertuna kaa fi'akaan. Taa fariy' o ga'. Taxee o maad oxe no fanoox ke a lay pasilum ee: kene baa yaqan a nuun nu mbi'aa paax. Yaam gore fo o faax

Laamit

- 1 Xar taxu o maad oxe no fanoox ke foog ee a koy a mayu ...
ndefu no tambando fee ?
- 1 Nam a koy ale fi'u baa bostoox ?
- 3 Xar taxu tee a koy ale gore'ee ?
- 4 Ndax a pi' apaax a jara ndambid? Yaam xar ?

O wod-fo-baal

O wod-fo-baal

O jangand ole mbiñ o mbaax a refu yaam xan a baatong soo o xotit maaga o njiriiñ. O njiriñ onqaa oxaa refna kaa o njanginkeel too ta jof no ñoowoof no wiin we, muumeen ke, taxar ke fo lakas. Nandu ne no wod- fo- baal, teen a fogu.

A mban nuu refna, kaa i njeetayaa soo mbetandaa no ke njofna no wod fo a keen ake mbarna . O caajangin oxe a lay ee : o kiin a yokooxangaa kaa saytooxaa njerum fo ke widuuna. Oleng waree o xool o qoolel a cek : xool tafil, rodig kam.

O qoolel kaa ref tig yaaju. Yaam o sutooxangaa boo nomtooxiid, boo inooroona na fulang faa kaa o war o laxad xa ßayof. Kene gartu, xa ßaxañ laxadoorel a ndoonel o mbiñ-oo-mbiñ, moy'taa paam qulang ke. Boo i nqelna o ñaamaa, mbaat i sutoor no fulang fat i laxad xa ßay' in boo da nqool.

O xool koy dooyee no laxad xa fay fo xool no njerof. Ke ñaamaa fo yerel ke, fop kaa saytooxel apaax. Ñaal nuu refna a put kaa jaweel na ekol faa, too itam goor fo rew kaa njikooxaa ñaamel maaga. Ndaa dirikteer xan a deet baa and ndax a njega a kaayit mbind doktor. Soo ta soogkaa a jab da njikoox. Kaa dagaa njula ne maa gofna took soo a ñirin boo buɗ ke mbaagkeer o ndong took den. Dirikteer a naanga moofaa boo ta felin ta inoox a gar a deetiid ndax a cikax ale a doonooxa na fat. Kaa gen no layaa in ne ñaamel a xoolandteel moy'taa we naa njikoorel no mbed onqe. Teen a wetandoortu in ke dam' ina Joomaay fa Teniŋ. Joomaay kaa jik' u a ñaaw no mbed ne, ndaa o fud ole ten kaa rax 'u. Teniŋ oo a jik xa kaf a dalfo wasil. Roog fa a keen dirikteer a taxa boo sabab jegee taaga. A taxa boo maasiir den we a njeg kaa da layna den.

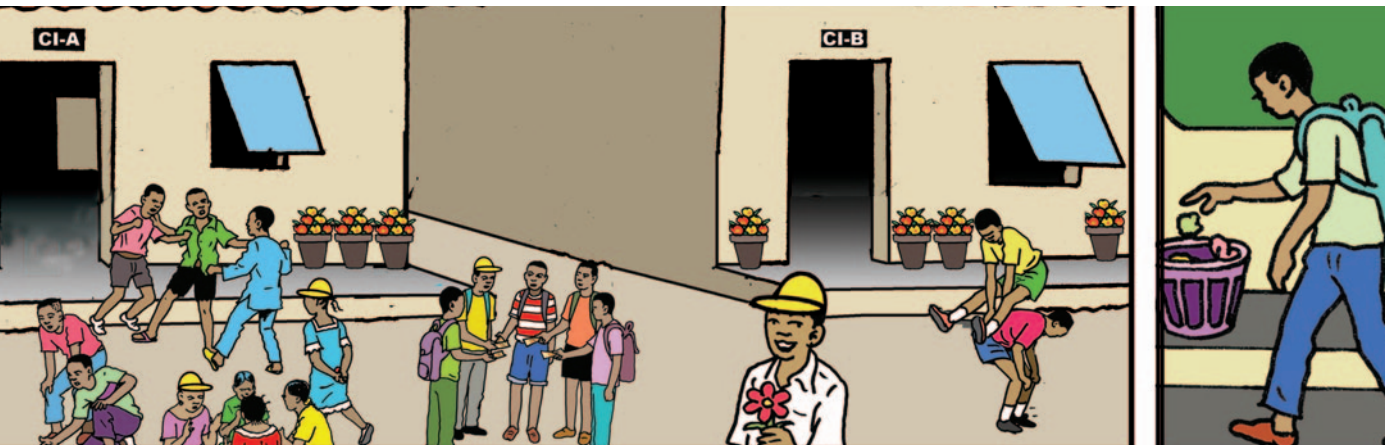

Andaam ee xool no xooxof dooyee. O xuu refna fat ta xool na xooxum ndaa itam o xaay'it yiif we yoqna . Ñaal nuu refna, fop, goor fo rew, kaa mbokatooraa ngir a leel ekol ne fo ke widuuna boo ta xool. Weeke kaa fisiidaa rato, waana a peel yoq we gaska. Leel ke fokatange kaa bufeel a yipel na sareet a baxkel. No don maax kalaas luu refna, a siwo yipir mbalit alaa jegna afniir a doone maaga. Kalaas nuu refna o koor fo tew a ndode ndax da ngeenin mal ne naa saytooxkaa ke jofna no xool. Weene naa ndeefaa faap nene a yoo6 o anddel yaam colay sokola' u ke da ndokooxaa.

A keen ake no mal neene naa waxtaanteel no pind ke. Ke bugeena no calel den ke refu wiin we laalat a den. Kaaga taxu boo yaal saate fee a xooyit o xet. A sima o yeeyegnit oxe ta layin saate fee. O xooy ole kaa bakandel no mal ne rew we, o wen goor we fo xa caac axe. Kelfa fee adooxanna saate fee a buga andin a den jafe-jafe ke o genand ole ñoowaa no xool. A jeetaaya no puus ke mayna no ped ke. A ne'a poofi paaxer ke na ßaaxooxaa na fat ake fo a qal ake mbidna saate fee. Yaa ta muukaa falay fee taaga mboole ne ndamu bes ndax da nqoolaand o genand ole. Yaa kom alaa fadna, fop a teew: goor, rew, xa caac fo maak. Oxuu refna a bisiid' calirum nen xa burwet, weeke a ßaax. Calel ke a ñof'o fag boo njeec ne xelkaa sum. Yaal saate fee a gidim a den, a andin a den it a cimb taxar ke naa waajeel.

I anda ee kuu o leng a waagna, dik, moyun o mbaag o ten. O tew fo o koor a njega a keen ake mbaarna den no genand ole . Taaga ndettu no jangand ole no jaajangin we. Wiin wene mosee o mbat no yook saate fee no ke jegna o njiriiñ.

A cim taxar. O caajangin o tew oxe a jangna'in o njiriiñ onqe ndaxar a jegna no o kiin fo ke widuuna. A laya'in ne koḅ ale yaqooxitna yaam taxar mayu kaa nqon, ḅaabaan a koḅ ake a cufa fop. A foga no ke waralna keene, xaaxaylax we, we na ngodaa taxar ke. A foga ten itam xooxoox we naa kaḅnaa xa ñaay axe. Kam o jangand ole, o we njim-baa teen taxar. A jega mal kam jaajangin we xan a yetoox taxar ke. Xa colay xa berte xe da ndokooxaa da andditeel.

A soƙa ee a pi' paaxeer a waaga bisiid wiin we sabab. A cinj ye o caajangin oxe a layna keene, teen i nqetu ndax i njoktoor. We ndefanna meen o maad taa saq ke xotna no xool, fo o wod, naa adwandkan. O xuu garna rek laltaa o waagof. O xe doxneena o xool ole, a lal a in ne xa ƙay fo kuu na yipaa foofi, a laxadteel. O xe saqna a koƙ ale a jimba ndaxar a paam' in. O kiin oxe doxneena o wod a baat o lal a in samandaal. A jega xa teƙadoong o xaa na yeraa no peel, fo waa na mbidaa njikwaa xa fuud. Dogtoor fee a wetandooxa in ke dal' ina a Baabakar fa Faatu : kaa mbañ' u o ngum sanke. Ndaa ye roog fee simidkaa da njir fo ƙasil den.

Keene waru tax i and ee o wod-fo-baal refée tig no kiin o leng. Kaa ref kaa laamitna a keen ceek, fa mos jiko, fo ndimle' ir. Mal lakas ke jaajang we , kaa yo' nooxaa , no keene. Mal ne na xooyel "gornomaa eskoleer" Sofi adwanun. Ten koy, oxaa jegna yiif oo taa waag o fokat wiin. Mal ne yaaja yaam calel paaxum. Njoktoor ne ta fi'aa no xool, na cang, no wod. Kaa yo'nooxaa no kaa atna xaalis. Mal nen xa caac' xa koor axe naa njangaa kaa njegaa njoktoor no rajo le saate fee. O ga' um a taxa boo ekol ne jeg o siid, ta ref ekol Daaru. Fop a ndam ee lagadi fee Sofi yaqaniran dara no calel um.

Calel ke ekol, fik keene a ci'a den gon. Kelfa fee saqna, a xot a den ndax da adoox na bet ekol fee. Leng, naa layikeel no ekol ke fop. Ke bugeena teen, a ref ee wiin we ndam apaax no ekol ne. Xan ta at xa tebandoong axe naa njangaa a daay no tigaa. keene xan a fi'el no ñaal mayu. We naa njangnaa, yoqee a cinj. Kaa yoonaa mboɓ ne na baaj aleene. we ndimna mboɓ ne a naanga ngaraa ekol roog fuu feedna

A yo'nax ale no jangand ole kaa lalteel na surnaal ale naa sutooxaa a caf a fak no hiid ole. Jaajang waa mbelna yiif naa njangan. Kuu xotna no ekol ne koo ga'an teen. Waagaa ga'teen kaa sagna no xool, o wod, a koɓ, mboftoor. Ta jeg a bak laa naa layaa a nax fo xa cax. Wiin we a faay no keene. Xa tebandoong axe naa njangaa fo we ndimna den a nqay'a yiif den na surnaal aleene. Kaaga taxu ta jaraa. Ke ta sutaa na xalis kaa xaajrand fo ekol ne. Oxe naa saqaa xalis fee no ekol ,ten naa geekaa a las ekol ne. Ndax ta waag o xendan kuu yaqoorna.

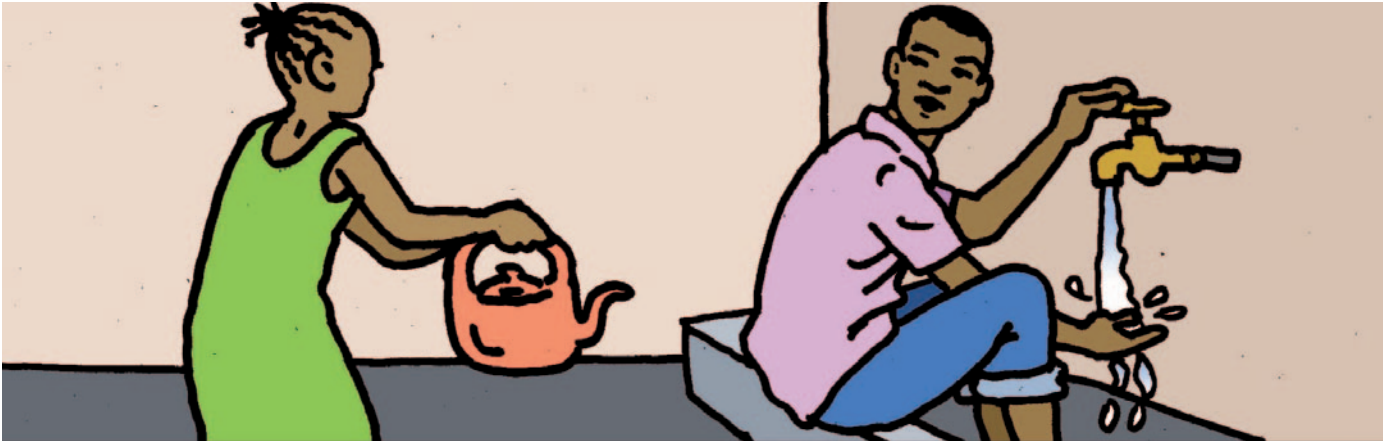

Ne o xool a nandna no cer, naaga foofi nandu no kiin fo kaa widuu na. Kaaga taxu i mbar o nqay'it yiif foofi le fo me ta refaa nandu nen kas ke. O ñak foofi faaxeer no kuu naa ñoowaa. I mbara moytoox a yaq foofi No jangand olaa, a lala'in ne ta jiriiñoorteel fo ne te xoolandteel. I nqaadangaa no pind kaa, i layin o we ndimna'in ndax ßasil ne muc na cira a mayu ke. Fat i mbetandoox ee a yer foofi faaxeer naa rimaa cangaru nandu nen xa pud xa fom.

A waaga bisiid it xa pud xa taxu. Yaaga koy feetaqiloox foofi a refa kaa warna o kiin-oo-kiin.

O ñoow ole'in a sooxla'a i ngendan o ñoowoof ole'in. O kiin o xuu refna, o koor, o tew, o maak fo o ndeɓ a jega teen a las. Wiin we fo ke widna den mbogu suk leng ne. I mbexey boo ta rang maa faaxna moyu na in fop. O jangand ole kaa jangin a in ne i mbarna o mbi' boo yetoox ke widna'in. O wod-fo- baalin no kaaga lokooxu. O yaal o and o maak a laya ee: fanqoox moyu waadnoox. Saytoox o xooland ole, taxar ke, foofi le a wara o kiin o xuu refna. Xa ñuxuur akeene a ndefata a kim na'in yaam ne caajangin oxe merna layan.

O ñoow no kiin, kaa laac ta baat o jagand a tefoofum, ta ref o koor mbaat o tew, oxuu refna a juga teen a lasum. Wiin we fo widand ole, in fop mbogu suk leng ne. Suk neene kaa warel o saytoox apaax.

I saytooxangaan xan a rang na jam. Too jam feene teen fop a xeçu. Keene taxu boo jam a moy' no fop. Muu ta refna ekol oxe jangnaa in ne naa yetooxteel o widand ole. O wod-fo- baal 'in oxe geçnoox took keene. Yaal o and o leng a lay ee : « fegoox moy'u o fay'oox ». Saytoox o xool ole, taxar ke, foofi le, fo lakas... oxuu refna a waru. Xa felem axene, a ndefa kaa i merna yaam ne o caajangin oxe a wetandooxtan.

Laamit

- 1- Ndax a juga waa naa ndimle'aa jaajangin we no yo'nax ke .
no ekol ne ?
- 2- Ndax ekol ne a juga kantin ?
- 3- Ndax ekol ne a juga mal naa na saytooxan ?
- 4- Ndax coxla' ke na jamano fee ndiiki a waaga o yooband o
yetoox o widand ole ?

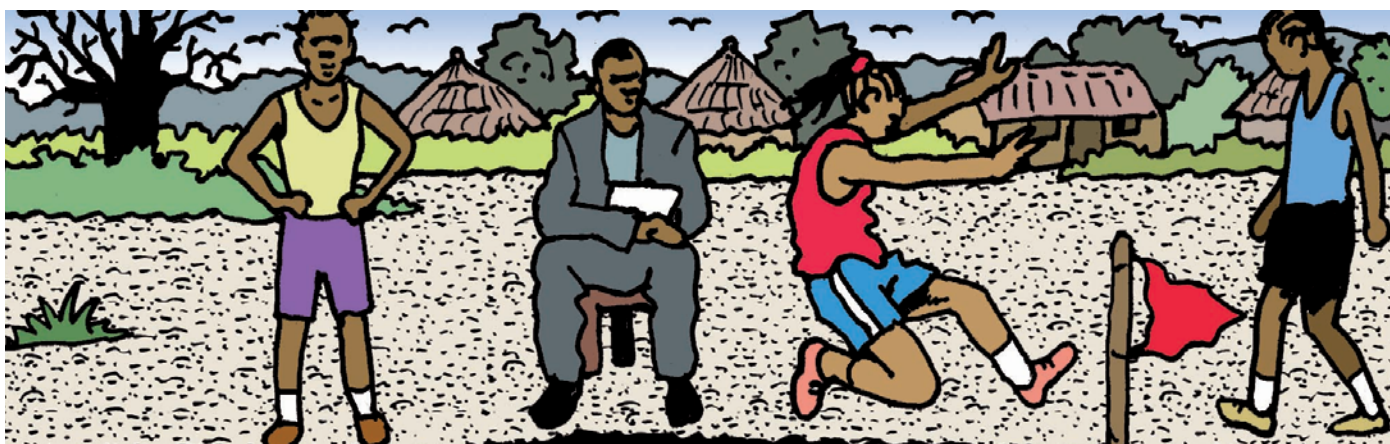
Qicir na o Mbirkilaan

Qicir na o Mbirkilaan

Xa kiid axe mbaafna, boo ekol a xelna o weg. Kaa i ngeenna qicir no ekol ke fop. A soɓ a cang ale a waajoox. Ekol nuu refna deet nam a xembandooritkaa. Xan a jil xa elew axe naa qicirkeel. O cajangin o leng na aqataa den. Kuu tige laamitna no xa ɓaxañ, ekol ke kaa ngeenwaa teen. Ba i mbeecit ee xa caac' axe fop teen a mbogu rew fo goor. Xa caac' a xee naa lay'aa a mboga. Na pe' a kaaga, xa caac' axe naa qicreel a laltaa o waag den.

Fagun faak xa caac' xarɓaxay moofan 'u Mbirkilaan no qicir kaa Tayba. O caajangin a aqatooxe yoonu den. Wiin saate faa a ndefa maaga ndax da mbaag o ndamit xa caac' axe. Xa elew axe lalta maaga o and fo o jof. O leng na den o ne'e Muusa a janga o ndam na kaat ake. A coode neexil. Mayu no yoonum waa itam a njega ndam kam fa ɗas faa. Xa caac' xa tew axe lalta o waag den. I andid teen a Ami fa Binta na pool alaa.

Rend, xa caac' axe o Mbirkilane na ndalinkaa cambaar ke no ekol ke mbidna in. A qemandax ale, jaajangin dik saqun. Ta ref a Muse Joob fa Madam Fay. A keen a mosu fo o bug calel den taxu da nqotel. A mbokata xa elew xa maak axe a njoktoor fa den. A njoktoora no kaa farna na qemandax ale fo mboftoor ne na xa caac' axe. A fiqa yaam ñaal xarɓaxay fo nahik yoqu no qicir ne.

- jaf lene, Muse Fay a lay ee xan a dom . No ñaal fik i mbug o ndalin wiin waa ngupna we fagun faak.

- Badara lay ee: waagaam o dalin wiin dik

- Fatu lay ee waagaam o dalin xarɓaxay

Xa elew axe o we njikooraa teraanga. Goor den rew den fop a ngenoox xew fee. Ekol ne fo saate fe nqewdu. I mbugee teen jafe-jafe fa leng.

Muse Sal a lay ee:

- A keen nuun betiraam. Andaam ee mene o Mbirkilaan, genar' in we njaaxidkee. No mbind ne tabaxanena baxambaane ke a ndalkaa. Kaa farna no ñaamel den, mbind- oo- mbind kaa jegkaa ñaalum

Xa elew axe fo jaajangin we nqetka no saawit olaa. No rokand olaa no saate fee a refu ta far no mudan. Maaga qicir ne refitkaa.

- Na kaat ake koy, Muse Fay a lay ee me i mbi'it'uuna fagun faak i mbi'itkan rend. Fat i liiḽ a teendeer ake too sakit xa lox axe me da ndef 'ina.

- Aali laamtin ee: ndax nene i mbi'kaa na xa bonq axe fop?

Madam Job a doonin ee: ha'aa, maaga kaa safik. Kaa i feetkaa o mbiñ o lakas. I mbaq boo ta xood' soo i uupin fo o fuuy' boo ta may.

No ndak-fo-ndukax xa elew axe mbi' a qaaj. A luu refna teen a juga rew. Yaal cer moteer tam a mboga. Ndiiki koy o xuu refna a anda ke ta warna o fi'. O xu refna a bisiid xa ßaxañ axe ta soxla' na. No ñofu, o mbiñ onqe xembande baa mos. Qiiqicir we a mbaaga ndop mboftoor ne o feet. Xa elew axe naa jangaa kaa farna na yo'in cer xan a sofiid a den. Kaa i mbug o ngeenoox no kag ke o feet.

Mboftoor ne a maya a naaq: fool jof took, fool jof mbamir, a kaat, a teɓ, fo lakas. Xa caac' axe ndamtoogu Muse Sal fa Muse Fay. Kaa liɓoogu ke o xuu refna jegna. Ami fa Daba o ɓaak a liiɓtoogu. I nga'a Saaliw a matandanaa deedeɓ we xa bul axe. Lee- leek da ndeefatin calel ke boo a liiɓ ale a moy' o faax. Mboftoor moyu dom na qembandax ale no qicir ne. Ten taxu wiin we a teelan o inwan O xuu refna kaa bug o jang o ndam onqe.

Ñaal ne cungoogena a fadiida. Nqes teel saate fee fop a nqota no xuluḅ olaa qicir ne a refitkaa. Yaa kelfa ke a mbadiidna, dirikteer fee no ekol ne a deḅ o ñuxur. O yaal saax a top teen. A dalin genar we ta doon a dirikteer. Maaga xa caaḅ axe inoortu a ndeepatir a mbidaa o lang ole fo toki den mosu. A ngadooxa a tat akaa mbindeena a kon ake no ekol ke. Ye xa caaḅ axe Mbirkilaan a njoonaa fop a ndalfo mboxan a den. Da lalel kelfa ke.

Waxtu betaanahaq a mbada baa ndoon. Muse Fay a yegin mbooloo ne ee qicir ne ropa. A yegnita qicir eetaand ne fo a kon no we naa ndeerkan. No ñofu mboɓ naaga mbokatoora mbamir Muse Sal paam o fooland ole. A ceem a eetaando no we moyna neew, O ɓaak ole xe dayaa na qaaj meetar. O xuu xooyeena, a dalfo xembandoox, a fool saa yaktoox o ɓaak ole. Jambaar fee dadna no we moyna o neew no ekol Naawel a inooru. Ye da cutna, xa caac' a maktu xe topu teen. O ɓaak ole refa no meetar fo kaa doonna. Ndaa koy Aali soom foolu baa yaktooxin.

Xa pox xa mayu yegnita o ndam onqe Aali. No ñofu, soox gidi, le Muse Sal a xay'na, a lalta ee a kaat a kofu kaa ndopa. Yaaga i nga'u Seeni daaw we ta qicritaa baa jol a den. Mbirkilaan a feeña na muukandong ale ñaal ne. No feet olaa, fa ñas fee a ropatin fa a fong ale. Na muukandong alaa Mbirkilaan adooxu no ekol ßetik ke qicroogna. A jega mbir na pool ale fo na kaat ake. Kafrin topu tokum fo pir fik na fong ale. A coodit ale no neexil kaa muku qicir ne. No yeng ole, xa elew axe a ci'a saate faa kirin mbelu.

Laamit

- 1 Xar xa elew axe mbaajaa yaa o hiid ole fagaa ?
- 2 Ndax wiin we a ndamta xa elew axe Mbirkilaan ?
- 3 Ndax qicir ne, no lang o leng ole fi'teel o hiid nuu watna ?
- 4 O xum o ga' nu njegu no qicir ke rend ?

Ce livret gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN